

אולימפיאדת הלשון העברית החמישית

של החוג ללשון העברית ולבלשנות שמית

תשפ"ו

שאלון הגמר

חטיבה | כיתות ז'-ט'

שם פרטי ומשפחה: _____ מספר זהות: _____

ביתה: _____ בית ספר: _____

הנחיות: קראו את השאלות בקפידה. יש לכתוב את התשובות על דפי
השאלונים בכתב ברור.

מותר להשתמש בעט או בעיפרון.

****אין להשתמש בחומרי עזר****

1. אם אני פֶּצֶחֶן, אני כנראה...

- א. אוהב לפתור תשבצים וסודוקו
- ב. מורה למתמטיקה ולפיזיקה
- ג. בעל דוכן למכירת גרעינים ואגוזים
- ד. עובד בחברת אבטחת מידע
- ה. מפעיל חדרי בריחה
- ו. משתתף באירועי שירה בציבור

2. אביחי נסע לטיול ביפן והחליט להירשם לקורס ללימוד יפנית. איזו מילה הוא ככל הנראה לא למד במהלך הקורס?

- א. פֶּפֶרֶצִי
- ב. צוֹנָמִי
- ג. קְרִיוֹקִי
- ד. סוֹיָה
- ה. ג'וּדוֹ

3. השלימו את המשפט באופן שמבהיר את משמעות הביטוי **בָּעַל כָּרוֹחַ**:

אם יואב עשה משהו **בעל כורחו**, אז הוא עשה אותו _____

4. את המילה סִפְגָּנוּת חידש דוד ילין על פי המילה סופגנין שבספרות חז"ל. צורת היחיד שנקבעה למילה סופגניות הייתה סִפְגָּנוּת, אך בפי כול צורת היחיד המקובלת היא סִפְגָּנוּתָה. כך הדבר גם בצורת היחיד של המילה עוגיות. לפי זה, מה אמורה להיות צורת היחיד של **עוגיות**?

- א. עוגית
- ב. עוגוֹנִית
- ג. עוגיוֹנֶת
- ד. עוגָה

5. השלימו את הביטוי:

נכנס יין _____ .

6. באיזה משפט משמש הביטוי **בְּשׁוֹם שְׂכָל** בהקשר המתאים ביותר?

- א. שי נהג בשום שכל כשגילה בטעות לאימו על מסיבת ההפתעה ליום הולדתה.
- ב. רון נכשל במבחן משום שענה על כל השאלות בשום שכל.
- ג. לירון נהגה בשום שכל כשרבה עם המנהל שלה במקום עבודתה החדש.
- ד. הילה שקלה את צעדיה בשום שכל לפני שחתמה על מכירת העסק שלה.
- ה. דנה נהגה בשום שכל כשיצאה לשחות בים במזג האוויר הסוער.

7. איזה משפט יוצא דופן מבחינת השימוש במילת היחס 'לי'?

- א. הוא אמר לי ללכת.
- ב. הוא כתב לי מכתב.
- ג. הוא רץ לי לכביש.
- ד. הוא הסביר לי את החומר.
- ה. הוא נתן לי ספר.

נימוק:

8. מוֹרֵן, דִּפְנָה, וּשְׁקֵמָה הן שלוש אחיות ששמותיהן לקוחים מאותו תחום משמעות

(שדה סמנטי). כדי לשמור על קשר סמנטי זהה, עם מי יתחתנו?

- א. אָנֶשֶׁד, פֶּלֶג וַיּוֹבֵל
- ב. שְׁקֵד, דֹּלֵב וּלְטָם
- ג. אֲבִרָהִם, יִצְחָק וַיַּעֲקֹב
- ד. לָבִיא, נַחֲשׁוֹן וְרָאִם
- ה. טוֹפֵז, שְׁהֵם וּלְשֵׁם

9. מטונימיה היא שימוש במילה מסוימת לציון דבר אחר בגלל קרבה פיזית או רעיונית ביניהם. לדוגמה: שימוש בשם החומר במקום החפץ ("אימי ביקשה שאחזיר לה את כל הפלסטיקים") או שימוש בשם המחבר במקום ביצירה שלו ("קראתי את שייקספיר").

יש עוד סוגים רבים של מטונימיה. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם מסומנת בקו מילה שמשמשת במשמעות מטונימית. איזה משפט יוצא דופן מבחינת סוג המטונימיה שבו?

- א. אני מקפידה לשתות 10 בוסות ביום.
- ב. האולם פרץ במחיאות כפיים סוערות בסיום המופע.
- ג. מחר הכיתה יוצאת לטיול.
- ד. זרקתי בטעות מסמך חשוב לזבל.

נימוק: _____

10. מה משותף לכל הצירופים?

- סוס טרויאני
- מעשה חלם
- חינוך ספרטני
- חלומות באספמיה
- צדיק בסדום

תשובה: _____

11. לפניכם משפט דו־משמעי:

אתמול חזרה הקבוצה מתל אביב והאוהדים קיבלו אותה בשמחה.

איזו מילה גורמת למשפט להיות דו־משמעי?

א. אתמול ב. הקבוצה ג. מתל אביב ד. האוהדים ה. אותה ו. בשמחה

נמקו: _____

12. באיזה משפט כל הצורות נכונות?

- א. כדי לצפות במחזות זמר צריך לעלות ברכבלים.
- ב. כדי לצפות במחזות זמר צריך לעלות ברכבלים.
- ג. כדי לצפות במחזמרים צריך לעלות ברכבלים.
- ד. כדי לצפות במחזמרים צריך לעלות ברכבלים.

13. לפניכם קבוצת מילים: **רֶשֶׁת, כָּל, שָׂרָה, נָסַע, כִּי, בָּגַד, הָיָה, צָפַע.**

א. מה משותף למילים האלה?

ב. כתבו מילה אחת נוספת שיכולה להתאים לקבוצת המילים הזאת.

14. במקרא יש שתי צורות למילת השאלה **למה**: בדרך כלל היא מוטעמת מלעיל* (ב־ל')

ויש דגש ב־מ': **לָמָּה**. אך לפעמים היא מוטעמת מלרע** (ב־מ') ואין בה דגש: **לָמָּה**.

* מְלַעַל = הטעמת ההברה שלפני האחרונה, כמו במילים **כלב, מחברת, אופי**.

** מְלַרֵעַ = הטעמת ההברה האחרונה, כמו במילים **סרגל, כלבים, תינוק**.

הטעמת מלעיל, מ' דגושה	הטעמת מלרע, מ' בלא דגש
לָמָּה תִצָּאוּ לַעֲרוֹךְ מִלְחָמָה	לָמָּה אֲמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא
לָמָּה כָּכָה רַמִּיתִנִּי	לָמָּה אֲשַׁכֵּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד
לָמָּה יוֹנִמַת מָה עָשָׂה	לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי
לָמָּה קִשְׁרַתֶּם עָלַי	לָמָּה הִעֲלִיתֶנּוּ מִמִּצְרַיִם

לפניכם ארבעה פסוקים נוספים. רק באחד מהם הניקוד וההטעמה הם **לָמָּה**.

מהו הפסוק הזה? נמקו את תשובתם.

- א. **למה** נָמוּת לַעֲיִנִּי.
- ב. **למה** עָלִיתֶם עָלֵינוּ.
- ג. **למה** אַתֶּם עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה.
- ד. **למה** עֲזַבְתִּנִּי.

נימוק:

15. בצורת הנקבה של שמות תואר המציינים שייכות למקום גאוגרפי (ומכונים "שמות ייחוס") נפוצות שתי סיומות: הסיומת **־ית** והסיומת **־יה**.

- בחלק משמות הייחוס הדוברים עשויים להשתמש בשתי הסיומות, למשל:
רוסי – רוסית/רוסייה, צרפתי – צרפתי/צרפתייה, אנגלי – אנגלית/אנגלייה, מצרי – מצרית/מצרייה.
- יש שמות ייחוס שנהוגה בהם רק הסיומת **־ית**, למשל:
סיני – סינית (ולא *סינייה), יפני – יפנית (ולא *יפנייה), שוודי – שוודית (ולא *שוודייה), מקסיקני – מקסיקנית (ולא *מקסיקנייה).

א. על פי דוגמאות אלו, הסבירו את החוקיות הלשונית המסתתרת במנהג הדוברים להימנע מהסיומת **־יה** בחלק משמות הייחוס.

ב. האם צורת הנקבה של "ישראלי" נוהגת על פי אותה חוקיות? הסבירו.

16. ביוון העתיקה השתמשו בשיטות ייחודיות שונות לרישום מספרים. לפניכם כמה דוגמאות לשמות מספרים ביוונית עתיקה:

ios – 1 , pente – 5 , deka – 10 , hekaton – 100 , khilioi – 1000

השלימו את הטבלה שלפניכם: כתבו את המספר בספרות רגילות כמו בדוגמאות.

המספר בספרות רגילות	המספר ביוונית
6000	p ^k k
	kp ^h hp
	kkhp ^d d
	hd
5627	p ^k p ^h hddpii
	hhii

17. מה הקשר?

בלוח שלפניכם 16 מילים. מיינו את המילים לקבוצות של ארבע מילים בעלות מכנה משותף. כתבו מה משותף למילים בכל קבוצה.

שימו לב:

- אין לכתוב מילה ביותר מקבוצה אחת.
- עשויות להיות מילים שאפשר לקרוא אותן ביותר מדרך אחת או שיש להן כמה

משמעויות.

קפה	עיר	אבות	עונות
רובע	קושיות	גור	שכונה
אימהות	לחם	סייח	כוסות
עופר	פרוור	ספר	רחוב

קבוצה 1: _____ , _____ , _____ , _____
מה משותף? _____

קבוצה 2: _____ , _____ , _____ , _____
מה משותף? _____

קבוצה 3: _____ , _____ , _____ , _____
מה משותף? _____

קבוצה 4: _____ , _____ , _____ , _____
מה משותף? _____

18. לפניכם שמות עצם באנגלית עתיקה ותרגומיהם לעברית. כל השמות מציינים פעולה. שמות העצם הובאו בצורת היחיד בנטיית השייכות, וסיומת השייכות הופרדה מן היסוד במקף. סיומת השייכות נקבעת על פי אופי הפעולה.

צורה	תרגום
ryn-es	ריצה
help-e	עזרה
cym-es	הגעה
luf-e	אהבה
rac-e	הודעה
fiell-es	נפילה
wræc-e	נקמה
hlynn-es	קול
slæp-es	שנה
wær-e	הסכם

לפניכם רשימה של כמה שמות עצם נוספים המציינים פעולה באנגלית עתיקה, אך ללא סיומת השייכות. ציינו ליד כל שם עצם את סיומת השייכות המתאימה לו באנגלית עתיקה.

סיומת	צורה	תרגום
	gif-	מתנה
	dyn-	רעש
	sorg-	טיפול
	strid-	צעד
	sec-	האשמה

נמקו את תשובתכם.

19. שאלת נשיא האקדמיה ללשון העברית, פרופ' אהרן ממון

תְּשָׁלִים (בלועזית: סופּֿלֶצְיָה) הוא תופעה שבה מערכת הנטייה של מילה מסוימת משתמשת ביסודות ממערכת אחרת כדי ליצור מערכת דקדוקית שלמה. בנטיית הפועל למשל התופעה יכולה להתבטא בשינוי של שורש או בשינוי של בניין. לדוגמה: הפועל 'היה' משמש בנטיית העבר והעתיד, ובהווה משמש 'יש'. באנגלית משמש הפועל go 'היה' ובעתיד, אך כשמטים את הפועל בזמן עבר משתמשים בפועל אחר לגמרי – went (ולא *goed). תשלים יכול להתקיים גם בנטיית שמות עצם במין ובמספר, לדוגמה: בעברית בת ימינו צורת הנקבה של גֶּמֶל היא נֶאֱקָה (ולא "גמלה").

א. לפניכם שלוש מילים: מִפְּחָד, יָגִיד, אָב.

הסבירו כיצד מתבטא התשלים בשלוש המילים האלה בעברית בת ימינו.

ב. לפניכם קטע מספר בראשית: "וַתֹּאמֶר שָׂתֵה אֶדְכִּי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד כֶּדֶה עַל יָדָהּ וַתִּשְׁקָהּ וַתִּכַּל לְהִשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לְגִמְלִיךָ אֲשָׂאב עַד אִם כָּלוּ לְשִׁתְתִּי" (בראשית כד, יח–יט).

שני הפעלים המודגשים מקיימים ביניהם יחס של תשלים. הסבירו כיצד הוא מתבטא.
